

SAVIŽUDYBIŲ PAPLITIMAS LIETUVOJE

VANDA DOMANSKIENĖ, DANA GAILIENĖ

Savižudybė (suicidas) – tai sąmoningas savo gyvenimo nutraukimas, t.y. mirtis, ištikusi dėl tyčinio savęs sužalojimo. Savižudybių ypač pagausėjo pastaraisiais metais, todėl jos tampa svarbia pasauline problema, kurią nagrinėja įvairių sričių specialistai – ne tik psichologai, klinicistai, bet ir teisininkai, sociologai ir t.t.

Lietuvoje ilgą laiką duomenys apie savižudybes buvo slapti, ir pats savižudybių klausimas nebuvo nagrinėjamas. Pastaraisiais metais vėl grįžtame ir prie šios skaudžios problemos (2,3). Nėra jokių abejonių, kad ir Lietuvoje ji labai aktuali. Tačiau iki šiol neturėjome net išsamios statistinės savižudybių analizės, todėl, pradėdamos nagrinėti specifines psichologines suicidologijos problemas, pirmiausia siekėme nuodugnai išanalizuoti savižudybių epidemiologiją Lietuvoje¹.

1924–1939 metų statistiniai duomenys paimti iš Lietuvos statistikos metraščių (5), 1946–1963 metų – iš Lietuvos centrinio valstybinio archyvo ir 1964–1990 metų – iš Lietuvos statistikos departamento.

Bendra savižudybių raida Lietuvoje

Prieškario Lietuvoje mirties priežastis kvalifikuoti pagal tarptautinę nomenklatūrą pradėta nuo 1924 metų (5). 1 lentelėje pateikti duomenys apie savižudybes Lietuvoje (absoliučiais skaičiais ir 100 tūkst. gyventojų).

1 l e n t e l ė. Savižudybės Lietuvoje (absoliučiais skaičiais ir 100 tūkst. gyventojų)

Metai	Savižudybių skaičius	100 tūkst. gyv.	Metai	Savižudybių skaičius	100 tūkst. gyv.
1	2	3	4	5	6
1924	123	5,6	1965	420	14,1

¹ Šis darbas yra dalis projekto, kurį įgyvendina Psichologinių krizių ir savižudybių tyrimo grupė VU Klinikinės ir socialinės psichologijos katedroje.

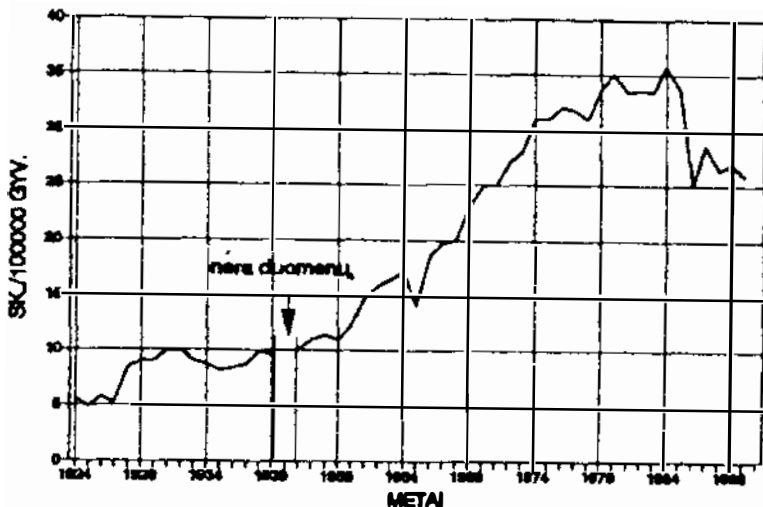
1 lentelės tęsinys

1	2	3	4	5	6
1925	110	4,9	1966	559	18,6
1926	129	5,7	1967	599	19,7
1927	118	5,2	1968	605	20,0
1928	197	8,5	1969	719	23,0
1929	210	9,0	1970	787	25,0
1930	214	9,0	1971	787	25,0
1931	240	10,0	1972	868	27,0
1932	246	10,0	1973	904	28,0
1933	213	9,0	1974	1010	31,0
1934	214	8,7	1975	1011	31,0
1935	203	8,2	1976	1071	32,1
1936	209	8,4	1977	1066	31,9
1937	220	8,7	1978	1051	31,0
1938 ²	238	9,9	1979	1150	33,7
1939 ²	231	9,5	1980	1206	35,1
1940–1955	–	–	1981	1155	33,4
1956	266	10,1	1982	1173	33,6
1957	292	11,0	1983	1181	33,5
1958	303	11,4	1984	1274	35,8
1959	299	11,0	1985	1210	33,7
1960	336	12,2	1986	911	25,1
1961	411	14,7	1987	1051	28,7
1962	450	15,8	1988	972	26,5
1963	471	16,4	1989	1001	27,0
1964	501	17,1	1990	967	25,9

² 1938 ir 1939 m. duomenys be Klaipėdos krašto.

1940–45 metų duomenų nėra. 1946–1948 metais savižudybių apskaita vyko tik didmiesčiuose, nuo 1949 metų jau yra visų miestų suvestinė ir, tik nuo 1956 metų savižudybės registruojamos ir miestuose, ir kaimuose. Tačiau ir šiuo laikotarpiu suvestinės buvo sudaromos remiantis gydytojų, viduriniojo medicinos personalo, taip pat liudininkų parodymais, o dažniausiai mirties priežastys iš viso nebuvo nustatytos, taigi duomenų patikimumas kelia abejonių. Pavyzdžiui, manoma, kad 1958 metais apie 20 % mirties priežasčių buvo nustatyta neteisingai (6). 1962 metais įsigaliojo nauja registravimo forma, kuri sumažino nenustatytų mirties priežasčių skaičių ir padidino duomenų patikimumą.

Savižudybių skaičius Lietuvoje vis didėjo, ypač du pastaruosius dešimtmečius (1 lentelė ir 1 pav.). Štai 1937 metais 100 tūkst. gyventojų teko 9 savižu-

1 pav. Savižudybių dinamika Lietuvoje 1921–1990 m. (santykiniais sk.)

džiai, o jau 1966 m. šis skaičius padidėjo dvigubai (100 tūkst. – 19). Palyginę prieškarinius 1924–1937 m. Lietuvos duomenis (pvz., 1930 m. 9 atvejai 100 tūkst. gyv.) su tų pačių metų Vengrijos ir Europos duomenimis (1930 m. apie 30 atvejų 100 tūkst. gyv.), matome, kad Lietuvoje savižudybių įvykdavo 2–3 kartus mažiau (8). Tačiau jau nuo 1974 m. beveik pasivejame Estiją (1974 m.

Lietuvoje – 31, Estijoje – 33) ir mažai atsiliekame nuo Vengrijos, pagarsėjusios savižudžių gausumu (41 atv. 1974 m.). Dabar Lietuvoje (čia gyvena per 3,7 mln. gyventojų) kasmet nusižudo apie tūkstantis žmonių. Daugiausia savižudžių įvyko 1984 metais (35,8 atv. 100 tūkst. gyv.). 1986 m. savižudžių sumažėjo iki 25, o 1987 m. padidėjo iki 29 atvejų 100 tūkst. gyventojų. Pastaraisiais metais savižudžių mažėja, tačiau vis tiek Lietuva priklauso toms šalims, kuriose dažnai žudomasi.

Savižudžių pasiskirstymas tarp miesto ir kaimo gyventojų

Visų civilizuotų kraštų miestuose savižudžių daugiau negu kaimuose. Dar 1937 m. teisininkas R. Burokas rašė, kad savižudžių santykis tarp miestiečių ir kaimiečių – 4:1. Ir tai, jo nuomone, visiškai suprantama, nes miestiečiai daugiau geria, dažniau serga venerinėmis bei psichinėmis ligomis, labiau skursta materialiai, lieka be darbo ir t.t. (1). Iš 2 lentelės matyti, kad šie samprotavimai teisingi.

2 l e n t e l ė. Savižudybės Lietuvoje 100 tūkst. miesto ir kaimo gyventojų

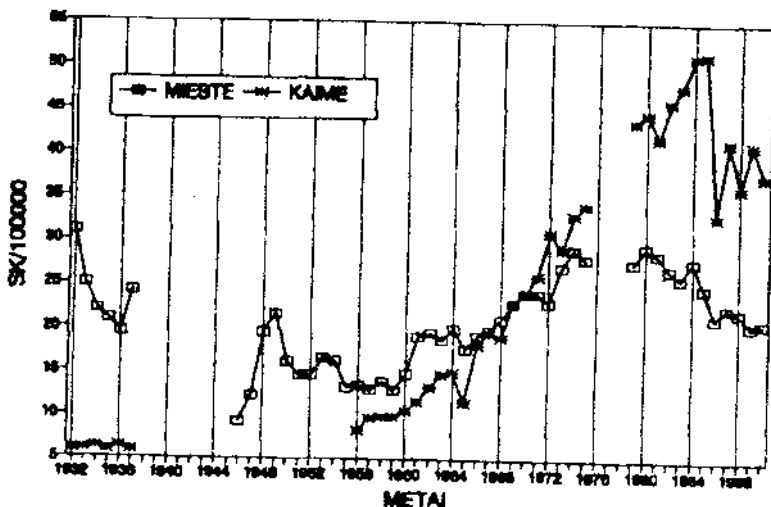
Metai	Mieste				Kaime			
	Vyrų	Moterų	V/M santykis	Bendras skaičius	Vyrų	Moterų	V/M santykis	Bendras skaičius
1932	36,0	27,0	1,3	31,0	9,0	4,0	2,3	6,0
1933	30,0	19,0	1,6	25,0	10,0	2,0	5,0	6,0
1934	24,0	20,0	1,2	21,9	9,9	3,1	3,2	6,3
1935	21,0	20,8	1,0	20,9	8,6	3,5	2,5	5,9
1936	24,6	14,5	1,7	19,4	9,6	3,3	2,9	6,4
1937	26,4	22,0	1,2	24,2	9,2	2,9	3,2	5,9

Prieškarinėje Lietuvoje mieste nusižudydavo 4–5 kartus daugiau žmonių negu kaime. Tačiau vėliau padėtis keitėsi. Apie 1967–1970 metus (3 lentelė ir 2 pav.) vienodai žudėsi ir mieste, ir kaime. Nuo 1971 m. Lietuvos kaime

3 l e n t e l ė. Savižudybių paplitimas Lietuvoje tarp miesto ir kaimo gyventojų

Metai	Mieste		Kaime		Metai	Mieste		Kaime	
	Savi- žudybių sk.	100 tūkst. gyv.	Savi- žudybių sk.	100 tūkst. gyv.		Savi- žudybių sk.	100 tūkst. gyv.	Savi- žudybių sk.	100 tūkst. gyv.
1946 ³	33	9,2	–	–	1969	360	23,0	359	23,0
1947 ³	49	12,2	–	–	1970	394	24,0	393	24,0
1948 ³	75	19,4	–	–	1971	397	24,0	390	26,0
1949	98	21,6	–	–	1972	403	23,0	465	31,0
1950	116	16,1	–	–	1973	474	27,0	430	29,0
1951	116	14,6	–	–	1974	528	29,0	482	33,0
1952	121	14,6	–	–	1975	527	28,0	484	34,0
1953	141	16,5	–	–	1976	–	–	–	–
1954	143	16,2	–	–	1977	–	–	–	–
1955	119	13,2	–	–	1978	–	–	–	–
1956	124	13,4	142	8,3	1979	573	27,5	577	43,5
1957	128	13,0	164	9,7	1980	625	29,3	581	44,6
1958	137	13,8	166	9,9	1981	622	28,5	533	41,7
1959	135	12,9	164	9,9	1982	597	26,8	579	45,9
1960	160	14,8	176	10,5	1983	587	25,8	594	47,7
1961	217	19,0	194	11,6	1984	643	27,7	631	51,2
1962	227	19,4	223	13,3	1985	584	24,7	626	51,3
1963	225	18,6	246	14,7	1986	514	21,3	397	32,9
1964	249	20,0	252	15,0	1987	554	22,5	497	41,5
1965	229	17,7	191	11,5	1988	544	21,9	428	36,1
1966	262	19,2	297	18,1	1989	516	20,4	485	41,1
1967	279	19,8	320	19,5	1990	531	20,7	438	37,4
1968	302	21,0	303	19,0					

³ Tik 5 miestų (Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Šiaulių ir Panevėžio) duomenys

2 pav. Savižudybių pasiskirstymas tarp miesto ir kaimo gyventojų (santykiniais sk.)

savižudybių sparčiai daugėjo, o pastarąjį dešimtmetį šis skaičius padidėjo net 2 kartus, palyginti su miestu. Tuo tarpu mieste ir prieš karą, ir dabar savižudybių skaičius 100 tūkst. gyventojų yra didelis, tačiau gana stabilus ir neviršija 30 atvejų. Jeigu lyginsime dabartinį kaimą su prieškariniu, tai pastebėsime milžinišką skirtumą. Savižudybių padaugėjo 7–8 kartus – nuo 6 atvejų (1932–33 m.) iki 51 atvejo 100 tūkst. gyv. (1984–85 m.). Tiesa, dabar savižudybių kaime, kaip ir visoje Lietuvoje, sumažėjo (apie 40 atvejų 100 tūkst. gyv.).

Savižudybės įvairiose Lietuvos vietovėse

Išanalizavę duomenų pasiskirstymą tarp miestų ir apskričių matome, kad 1932–37 m. pagal savižudybių skaičių tarp miestų pirmavo Kaunas (43 savižudybės 100 tūkst. gyventojų), o tarp apskričių – Pagėgių (apie 12 – 100 tūkst. gyv.), taip pat nemažai žudėsi (apie 10 – 100 tūkst. gyv.) Rokiškio ir Šilutės apskrityse. 1989–90 metų duomenimis (5 lentelė), daugiausiai savižudžių yra Panevėžio, Alytaus ir Marijampolės miestuose (atitinkamai apie 28, 26 ir 24 žmonės 100 tūkst. gyv.) Iš rajonų išsiskiria Kaišiadorių – 51 savižudybė 100

4 l e n t e l ė. Savizudybės miestuose ir apskrityse

Eil. Nr.	Apskritys ir miestai	1932 m.		1933 m.		1934 m.		1935 m.		1936 m.		1937 m.	
		Savi- žudy- bių skaič.	100 tūkst. gv.	Savi- žudy- bių skaič.	100 tūkst. gv.	Bcn- dras skaič.	100 tūkst. gv.	Bcn- dras skaič.	100 tūkst. gv.	Bcn- dras skaič.	100 tūkst. gv.	Bcn- dras skaič.	100 tūkst. gv.
1.	Alytaus apsk.	9	7,0	7	5,0	5	4,0	8	6,0	6	4,0	6	4,0
2.	Biržų apsk.	6	6,0	7	7,0	11	10,0	5	5,0	9	8,0	6	6,0
3.	Kauno apsk.	8	7,0	10	9,0	4	3,0	12	10,0	15	13,0	18	15,0
4.	Kauno miestas	58	58,0	44	43,0	47	45,0	36	35,0	35	33,0	49	46,0
5.	Kėdainių apsk.	6	6,0	9	10,0	11	11,0	9	9,0	5	5,0	9	9,0
6.	Kretingos apsk.	5	5,0	3	3,0	10	9,0	10	9,0	5	5,0	4	4,0
7.	Marijampolės apsk.	4	4,0	5	4,0	7	6,0	9	8,0	8	8,0	11	9,0
8.	Marijampolės m.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
9.	Mažeikių apsk.	4	5,0	6	6,0	6	7,0	6	7,0	2	2,0	5	6,0
10.	Panevėžio apsk.	15	10,0	10	7,0	12	8,0	9	6,0	17	10,0	6	4,0
11.	Panevėžio m.	7	34,0	3	14,0	4	19,0	5	24,0	4	19,0	3	14,0
12.	Raseinių apsk.	6	5,0	10	8,0	12	10,0	12	10,0	6	5,0	13	10,0
13.	Rokiškio apsk.	10	11,0	10	11,0	11	12,0	6	6,0	13	14,0	4	4,0
14.	Šeinų apsk.	4	9,0	4	9,0	2	4,0	1	2,0	2	4,0	1	2,0
15.	Šakių apsk.	6	8,0	6	8,0	3	4,0	3	4,0	7	9,0	6	8,0
16.	Šiaulių apsk.	19	9,0	12	6,0	7	3,0	8	4,0	10	5,0	11	5,0
17.	Šiaulių m.	7	30,0	5	21,0	6	25,0	3	12,0	3	13,0	8	32,0
18.	Tauragės apsk.	8	6,0	7	6,0	6	5,0	11	8,0	4	3,0	10	8,0
19.	Telšių apsk.	4	4,0	7	8,0	5	6,0	1	1,0	6	6,0	2	2,0
20.	Trakų apsk.	3	3,0	2	2,0	4	4,0	3	3,0	7	7,0	6	6,0
21.	Ukmergės apsk.	15	11,0	8	6,0	10	7,0	9	6,0	9	6,0	7	5,0
22.	Ukmergės m.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
23.	Utenos apsk.	14	12,0	6	5,0	8	7,0	12	10,0	10	8,0	13	10,0
24.	Vilkaviškio apsk.	6	7,0	6	7,0	4	4,0	9	10,0	6	7,0	5	6,0
25.	Zarasų apsk.	6	13,0	3	6,0	2	4,0	2	4,0	4	5,0	3	6,0
26.	Klaipėdos apsk.	3	9,0	3	9,0	2	6,0	—	—	2	6,0	—	—
27.	Klaipėdos m.	6	16,0	11	30,0	5	13,0	7	19,0	7	18,0	9	23,0
28.	Pagėgių apsk.	4	10,0	6	15,0	8	20,0	—	—	3	7,0	3	7,0
29.	Šilutės apsk.	3	8,0	3	8,0	3	8,0	7	18,0	4	10,0	2	5,0

5 lentelė. Savivaldybių skaičius Lietuvos miestuose ir rajonuose (1988–1990 m.)

Metai	1988	1989	1990		Rajonai	1988	1989	1990	
	Saviž. 100 tūkst.	Saviž. 100 tūkst.	Saviž. sk.	100 tūkst.		Saviž. 100 tūkst.	Saviž. 100 tūkst.	Saviž. sk.	100 tūkst.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Vilnius	17	17	106	18	Marijampolės	45	35	23	47
Kaunas	20	18	70	16	Mažeikių	23	41	20	32
Klaipėda	18	21	49	24	Molėtų	40	40	13	48
Šiauliai	27	19	34	23	Pakruojo	23	29	9	29
Panevėžys	30	26	37	28	Panevėžio	45	40	11	26
Alytus	28	20	22	29	Pasvalio	24	41	8	22
Marijampolė	24	16	16	31	Plungės	22	17	15	27
Druskininkai	5	18	7	30	Prienų	36	33	12	30
Palanga	16	20	3	15	Radvilišio	40	44	13	24
Neringa	–	40	2	77	Raseinių	26	46	16	35
Birštonas	–	–	–	–	Rokiškio	36	35	15	31
Rajonai:					Skuodo	23	19	7	26
Akmenės	26	34	5	13	Šakių	22	41	7	17
Alytaus	21	28	8	25	Šalčininkų	19	27	18	43
Anykščių	34	45	9	23	Šiaulių	16	32	21	42
Biržų	55	28	11	28	Šilalės	50	38	7	22
Ignalinos	34	24	20	34	Šilutės	38	39	27	39
Jonavos	20	35	20	37	Širvintų	19	65	5	23
Joniškio	37	39	6	18	Švenčionių	19	40	14	38
Jurbarko	35	27	19	47	Tauragės	27	28	13	24
Kašiodorių	55	52	20	50	Telšių	36	27	19	32
Kauno	25	30	23	26	Trakų	38	33	21	26
Kėdainių	35	43	24	34	Ukmergės	25	32	16	30

5 lentelės tęsinys

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Kelmės	26	23	17	40	Utenos	33	29	10	19
Klaipėdos	38	29	5	11	Varėnos	21	39	11	29
Kretingos	30	20	9	20	Vilkaviškio	31	23	20	38
Kupiškio	39	62	10	39	Vilniaus	32	26	27	29
Lazdijų	21	33	10	30	Zarasų	50	27	9	35

tūkst. gyventojų. Taip pat labai daug, per 40 savižudybių, įvyksta Kupiškio, Molėtų, Panevėžio ir Marijampolės rajonuose. Taigi statistinė analizė rodo, kad ir bendrą savižudybių padidėjimą Lietuvoje nulemia labai padažnėjusios savižudybės ne miestuose.

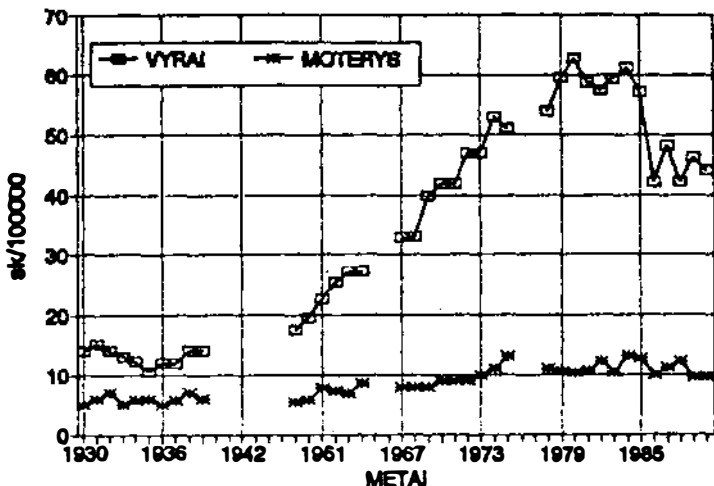
Santykis tarp vyrų ir moterų savižudybių dažnumo

Literatūros duomenimis (1), vyrai žudosi 4 kartus dažniau nei moterys. Štai prieškariniais metais Lietuvoje vyrų ir moterų savižudybių santykis buvo 2,3 (žr. 6 lentelę), o pastarąjį dešimtmetį jis padidėjo iki 4,8. Šis santykis nevienodas mieste ir kaime (žr. 2 lentelę). 1932–37 m. mieste jis buvo 1,3, tuo tarpu kaime – 3,2. Vadinasi, jau prieškario metais kaime vyrai žudėsi beveik 3 kartus dažniau negu moterys, nors bendrai Lietuvoje jų nusižudydavo 2 kartus daugiau, o mieste – maždaug vienodai ir vyrų, ir moterų. Duomenų apie dabartinį vyrų ir moterų savižudybių pasiskirstymą mieste ir kaime neradome, tačiau, sprendžiant iš bendro, labai ryškaus savižudybių padidėjimo kaime, šis santykis turėjo dar išaugti.

Daugiausia vyrų nusižudė 1984 metais – net 1027 (61,3 vyrai 100 tūkst.). Moterų savižudžių tais pačiais metais buvo 247 (13,1 moteris 100 tūkst.). Kaip rodo statistika, vyrų nusižudo gerokai daugiau ir per pastaruosius dešimtmečius. Lyginant su prieškariniais metais, jų skaičius padidėjo maždaug 5 kartus. Moterų savižudybių taip pat padaugėjo, tačiau kiek mažiau – apie 2 kartus (žr. 3 pav.).

74 6 l e n t e l ė. Vyrų ir moterų savižudybių santykis Lietuvoje

Metai	Vyrų		Moterų		V/M santykis	Metai	Vyrų		Moterų		V/M santykis
	Saviž. skaič.	100 tūkst. gyv.	Saviž. skaič.	100 tūkst. gyv.			Saviž. skaič.	100 tūkst. gyv.	Saviž. skaič.	100 tūkst. gyv.	
1930	156	14,0	58	5,0	2,8	1970	641	42,0	146	9,0	4,7
1931	170	15,0	70	6,0	2,5	1971	636	42,0	151	9,0	4,7
1932	155	14,0	91	7,0	2,0	1972	715	47,0	153	9,0	5,2
1933	151	13,0	62	5,0	2,6	1973	724	47,0	180	10,0	4,7
1934	142	12,1	72	5,7	2,1	1974	822	53,0	188	11,0	4,8
1935	125	10,5	78	6,1	1,7	1975	786	51,0	225	13,0	3,9
1936	144	12,0	65	5,0	2,4	1976	-	-	-	-	-
1937	145	11,9	75	5,7	2,1	1978	856	54,0	195	11,0	4,9
1938 [†]	158	14,0	80	7,0	2,0	1979	959	59,6	191	10,6	5,6
1939 [†]	159	14,0	72	6,0	2,3	1980	1018	62,8	188	10,4	6,0
1940	-	-	-	-	-	1981	960	58,8	195	10,7	5,5
1959	218	17,5	81	5,5	3,2	1982	948	57,6	225	12,2	4,7
1960	249	19,6	87	5,8	3,4	1983	987	59,5	194	10,4	5,7
1961	293	22,7	118	7,8	2,9	1984	1027	61,3	247	13,1	4,7
1962	338	25,6	112	7,3	3,5	1985	968	57,2	242	12,8	4,5
1963	364	27,3	107	6,9	4,0	1986	719	42,1	192	10,0	4,2
1964	368	27,3	133	8,5	3,2	1987	833	48,2	218	11,3	4,3
1965	-	-	-	-	-	1988	737	42,3	235	12,2	3,5
1967	472	33,0	133	8,0	4,1	1989	811	46,2	189	9,7	4,8
1968	471	33,1	128	7,9	4,2	1990	779	44,0	190	9,7	4,5
1969	583	40,0	136	8,0	5,0						

3 pav. Vyrų ir moterų savižudybių dinamika (santykiniais sk.)

Savižudybių paplitimas įvairiose amžiaus grupėse

Savižudžių amžiaus ypatumus rodo duomenys, pateikti 7 ir 8 lentelėse.

Kaip matome, duomenys labai fragmentiški. Tik nuo 1932 metų randame duomenų atskirai apie vyrų ir moterų savižudybių skaičius, tačiau tik absoliučiais dydžiais, nenurodant santykio su atitinkamo amžiaus ir lyties gyventojų skaičiumi. Gana išsamiai savižudybių pasiskirstymas tarp įvairaus amžiaus ir lyties gyventojų užfiksuotas tik pastaraisiais – 1989-aisiais ir 1990-aisiais – metais.

Taigi galime kalbėti tik apie bendriausias tendencijas.

1932–37 m. savižudybių dažniau pasitaikydavo 15–29 ir 30–44 metų amžiaus grupėse. Dabartiniu metu savižudžių amžius pakito, šiek tiek pasistūmėjo vyresnio amžiaus link. 1989–90 m. dažniausiai žudėsi 40–49 ir 50–59 metų amžiaus žmonės. Be to, skiriasi nusižudžusių vyrų ir moterų amžius. Vyrų dažniausiai žudėsi 40–59 metų amžiaus, o moterys – 60 metų ir vyresnės. Kiekvienas amžius, matyt, turi savo specifinių problemų ir sunkumų.

7 lentelė. Savijūdybių pasiskirstymas pagal lytį ir amžių

Metai	1932			1933			1934			1935		1936		1937		1939	
	Am-žius	Vyrai	Mo-terys	100 tūkst.	Vyrai	Mo-terys	100 tūkst.	Vyrai	Mo-terys	100 tūkst.	Vyrai	Mo-terys	Vyrai	Mo-terys	Vyrai	Mo-terys	
5-14	-	-	-	1	-	0,0	2	1	1,0	1	1	1	-	3	1	5	1
15-29	71	44	16,0	60	38	13,0	57	45	13,0	51	37	66	44	58	39	44	34
30-44	39	28	18,0	44	14	15,0	46	17	17,0	42	21	43	14	48	20	54	22
45-59	26	9	12,0	25	7	11,0	17	4	7,0	16	11	11	6	17	5	31	8
60-69	13	9	14,0	10	2	8,0	11	3	9,0	5	2	14	1	14	4	10	3
70-79	4	1	7,0	10	-	15,0	8	2	14,0	4	2	6	-	3	4	8	3
80 ir Ne- nuro- dyta	2	-	7,0	-	1	3,0	-	-	-	4	-	1	-	2	1	4	1
	-	-	-	1	-	-	1	-	-	2	4	2	-	-	1	3	-

8 l e n t e l ė. Savizudybių pasiskirstymas pagal lytį ir amžių

Metai	1980			1987			1989					1990						
	Vyrai	Mo- terys	Ben- drai	Vyrai	Mo- terys	Ben- drai	Vyrai	100 tūkst.	Mo- terys	100 tūkst.	Ben- drai	100 tūkst.	Vyrai	100 tūkst.	Mo- terys	100 tūkst.	Ben- drai	100 tūkst.
10-14													3	2,2	1	1,0	4	1,5
15-19	49	5	54	30	13	43	31	11,1	3	1,1	34	6,3	20	14,1	6	4,5	26	9,4
20-24													31	21,7	5	3,7	36	13,0
25-29	192	23	215	107	24	131	115	38,2	20	6,9	135	22,8	72	45,4	11	7,2	83	26,6
30-34													77	33,2	11	7,6	88	30,3
35-39	230	27	257	177	26	203	152	58,9	34	12,8	186	35,6	80	65,5	17	13,5	97	39,1
40-49	236	29	265	197	30	227	196	94,3	36	15,7	232	53,1	182	86,3	31	13,4	213	48,1
50-59	174	46	220	176	49	225	124	64,0	53	22,3	177	41,0	168	86,6	28	11,8	196	45,4
60-69													95	73,5	41	20,1	136	40,8
70-79	137	58	195	146	80	226	119	56,8	89	24,2	208	36,0	29	54,0	23	21,4	52	32,2
80 ir daugiau													20	63,0	16	24,5	36	37,1

Duomenų aptarimas

Atlikta suicidų dinamikos Lietuvoje statistinė analizė. Nustatytas tendencijas, atrodo, geriausiai paaikškina socialinė E. Durkheim savižudybių koncepcija, pagal kurią pagrindinė savižudybių priežastis yra žemas visuomenės integracijos lygis (9). Pagal E. Durkheim, savižudybių skaičius yra atvirkščiai proporcingas integracijos lygiui tų socialinių grupių, į kurias įeina individas.

Taigi matome, kad sovietiniais metais Lietuvoje savižudybių skaičius vis didėjo. Prasidėjus Atgimimui, kai visuomenę smarkiai integravo bendra nepriklausomybės idėja, bendri uždaviniai siekiant ją realizuoti, savižudybių labai sumažėjo (1 lentelė ir 1 pav.). Tačiau, remiantis ta pačia E. Durkheim koncepcija, dabartinės ekonominės krizės sąlygomis, kai yra senoji vertybių ir normų sistema, o naujoji dar nesusiformavo, kai sutrinka visuomeninė pusiausvyra ir individas jaučiasi nesaugiai ir nestabiliai, galima prognozuoti, kad savižudybių vėl padaugės. Taigi išskyla aktualūs ir neatidėliotini savižudybių profilaktikos uždaviniai.

Išvados

1. Savižudybių skaičius Lietuvoje smarkiai išaugo (nuo 8,2 žmonių 100 tūkst. gyventojų 1924–39 m. iki 33,4 žmonių pastaraisiais metais), ir dabar Lietuva atsidūrė tarp tų šalių, kuriose savižudybių labai daug.

2. Pasikeitė ir savižudybių pasiskirstymas tarp miesto ir kaimo gyventojų. Štai prieškarinės Lietuvos mieste savižudybių įvykdavo maždaug 4–5 kartus daugiau negu kaime (apie 23,7 žmonių 100 tūkst. gyv. mieste ir 6,1 žmonių kaime), o dabar priešingai – kaime jų įvyksta maždaug 2 kartus daugiau negu mieste (apie 24,9 žmonių 100 tūkst. gyv. mieste ir 43,4 žmonių kaime).

3. Savižudybių skaičius tiek prieškariniame, tiek dabartiniame Lietuvos mieste beveik nepakito (apie 24–25 žmonės 100 tūkst. gyv.), o kaime jis padidėjo apie 7–8 kartus (nuo 6,1 žmonių iki 43,4 žmonių 100 tūkst. gyventojų).

4. Pasikeitė vyrų ir moterų savižudybių santykis. Štai prieš karą Lietuvoje vyrai žudėsi 2 kartus dažniau negu moterys, o dabar – jau 4 kartus.

5. Savižudžių amžius taip pat pakito. Antai 1932–39 m. dažniau žudėsi 15–44 metų amžiaus, o šiuo metu – 40–59 metų amžiaus žmonės.

6. Savižudybių epidemiologijos Lietuvoje analizė akivaizdžiai rodo, kad būtina neatidėliotina pagalba bandantiems nusižudyti ir savižudybių profilaktika. Ypač reikia susirūpinti Lietuvos kaimu.

LITERATŪRA

1. Burokas R. Šiek tiek duomenų apie savižudybes//Kriminalistikos žinynas. III metai, liepos–rugpjūčio Nr.16, K., 1937, P. 184–188.
2. Gailienė D., Knabikienė G., Asinavičiūtė R. Suicidinės rizikos psichodinostinio įvertinimo galimybės//Psichologija. 1990. Nr.10. P. 3–12.
3. Gailienė D. The Suicide Situation in Lithuania//Crisis (International Journal of Suicide and Crisis Studies). 1990. Vol. 11. No 1. P. 88.
4. Lietuvos gyventojai: Statistikos rinkinys. V., 1991. P. 97.
5. Lietuvos statistikos metraštis. 1924–1926. I-oji laida. K., 1927. P. 246.
6. Годовые отчеты о естественном и механическом движении населения. 1945–1963. – Материалы центрального архива Литовской ССР.
7. Дюркгейм Э. Самоубийство. Социологический этюд. СПб., 1912. С. 360.
8. Кельник А. Самоубийство в Эстонии: Ученые записки Тартусского университета. Вып. 859. 1989.
9. Осипова Е. В. Социология Эмиля Дюркгейма. М., 1977. С. 279.

РАСПРОСТРАНЕНИЕ УБИЙСТВ В ЛИТВЕ 1924–1991 Г.Г.

Д. Гайлиене, В. Доманскиене

Резюме

Приводятся эпидемиологические данные за 1924–1991 г.г.. Анализ этих данных показывает, что в довоенное время число самоубийств в Литве было низким, даже ниже чем в соседних странах – напр., Эстонии. В годы советской оккупации число самоубийств неустанно росло, достигнув кульминации в 1984 г. В период Возрождения это число резко снизилось, но в последние годы опять отмечается тенденция к нарастанию. Особенно велико число самоубийств в деревне, среди мужчин среднего возраста. Приведенные данные обсуждаются исходя из теории Дюркгейма.

SELBSTMORDE IN LITAUEN 1924 – 1991

D. Gailienė, V. Domanskienė

Zusammenfassung

Im Beitrag wird epidemiologisches Material aus den Jahren 1924 – 1991 vorgelegt. Dieses Material zeigt, dass die Zahl der Selbstmorde in Litauen vor dem Kriege gering gewesen ist, geringer sogar als in den Nachbarländern, z.B. Estland. In den Jahren der sowjetischen Okkupation stieg dann diese Zahl unaufhörlich. Den Höhepunkt hatte sie 1984 erreicht. Am Anfang der nationalen Wiedergeburt ist die Zahl der Selbstmorde entschieden gesunken, in den allerletzten Jahren ist jedoch wieder eine steigende Tendenz zu beobachten. Besonders groß ist die Zahl der Selbstmorde auf dem Lande unter Männern mittleren Alters.